

Nr 16

Utlåtande i anledning av väckt motion angående statligt inköp av Stockholms Superfosfat Aktiebolags fabrik och bostadsbestånd i Alby.

I en inom första kammaren under nr 374 väckt motion, vilken hänvisats till bankoutskottet, har herrar *Öhman* och *Persson, Helmer*, yrkat, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer, att statsmakterna inleder förhandlingar med Stockholms Superfosfat Aktiebolag, åsyftande att inköpa bolagets fabrik och bostadsbestånd i Alby, samt att efter denna affärs avslutande ombesörja att industriproduktion igångsättes som tryggar sysselsättning för folket på platsen.

Beträffande motiveringen för denna hemställan hänvisas till motionen.

Över motionen har yttrande i vederbörlig ordning inhämtats från *arbetsmarknadsstyrelsen* och *länsstyrelsen i Västernorrlands län*, varjämte *Stockholms Superfosfat Fabriks Aktiebolag* beretts tillfälle att inkomma med yttrande.

Arbetsmarknadsstyrelsen uttalar bl. a. följande.

Sysselsättningen inom Alby samhälle i Borgsjö kommun betecknas f. n. som förhållandevis god. Vid arbetsförmedlingen i Ånge var i februari i år 19 personer anmälda arbetslösa från Alby samhälle. Dessutom var 12 personer placerade i beredskapsarbeten. De manliga arbetslösa är huvudsakligen äldre arbetskraft inom säsongyrken, t. ex. byggnadsarbetare, väg- och anläggningsarbetare samt diversearbetare.

Länsstyrelsen upplyser, att fosfatbolaget, efter förhandlingar mellan landshövdingen och fosfatbolaget, som gåva till Borgsjö kommun överlämnat intill 70 000 m² välbelägen industrimark vid Alby järnvägsstation samt viss ytterligare mark för bostadsändamål åt industrianställda inom Alby samhälle. Bolaget har dock förbehållit sig att återfå marken, om denna efter ett visst antal år ej kommer till användning för industri- och bostadsändamål. Marken har emellertid hittills ej kunnat utnyttjas för avsett ändamål.

I ett vid länsstyrelsens utlåtande fogat yttrande från Västernorrlands läns företagareförening framhålles följande.

I Alby i Borgsjö kommun bedrevs tidigare i Stockholms Superfosfat Aktiebolags regi karbidtillverkning. Att fabriken förlades till Alby berodde på att man här hade ett lämpligt vattenfall för generering av erforderlig elkraft, som man på den tiden inte kunde överföra på längre sträckor. Råmaterialet,

kol och kalk, kunde man på den tiden med fördel frakta per järnväg från Sundsvalls hamn. Numera kan man som bekant överföra elkraft långa sträckor och därför skall dylik fabrikation förläggas i anslutning till hamnmöjligheter för råmaterial kol och kalk. Omlastnings- och transportkostnaderna för detta råmaterial utgör numera en betydande del av kostnaderna och måste därför hållas på lägsta möjliga nivå om företaget överhuvudtaget skall kunna hävda sig i konkurrensen. Att karbidfabriken därför flyttades ner till kusten är fullt förståeligt. Lokaliseringen av industriföretag bestämes av ekonomiska faktorer. Av dessa kan nämnas råvarutillgång och tillgång på drivkraft och kommunikationer. För annan rörelse än karbidfabrikationen fanns inte några påtagliga skäl att till Alby förlägga industriell rörelse. Företagsamheten söker sig av lättförklarliga skäl till de större tätorterna, där det finns tillgång på arbetskraft och där arbetskraften kan få de sociala förmåner ett välordnat samhälle ger i form av sociala anordningar och trivsel. Man kan tyvärr inte tillskapa dessa förutsättningar på alla orter inom länet. Inom den ekonomiska ram, som det svenska samhället har att röra sig inom, måste man koncentrera utbyggnaden till ett fåtal tätorter inom varje kommun, och där måste det allmänna investera stora belopp för att få till stånd en samhällsbildning, där invånarna ha tillgång till den utrustning och de trivselanordningar man numera kan fordra. Det har också visat sig mycket svårt att få ny företagsamhet att trivas i Alby. Man har investerat miljonbelopp för att renovera den gamla karbidfabrikens lokaler och man har skaffat maskinutrustningar och gjort allvarliga försök för att tillskapa sysselsättning. Såväl Wedevågs Bruks AB som Mo & Domsjö AB har investerat betydande kapital i försök att skapa nya företag där. Man har inte lyckats. Nu finns det ett regummeringsföretag och detta sysselsätter ett mindre antal arbetare. Man hade räknat med att det skulle bli en medelstor industri, men även här sveks förhoppningarna. I övrigt finns det en liten mekanisk verkstad inom samhället, som tillverkar plåteisterner m. m. Man kan inte räkna med att detta företag kommer att växa något nämnvärt. För några år sedan förelåg planer på att till Alby lokalisera en betongvarufabrik, och AB Borgsjöverken hade välvilligt ställt mark till förfogande. Planerna fullföljdes emellertid inte, därför att godtagbara grustäkter hade på kommunens begäran fridlysts. Det är allmänt känt att länsstyrelsen, länsarbetsnämnden och länets företagareförening arbetar på att till Alby lokalisera företag. Att man inte lyckats i någon större utsträckning torde bero på ortens belägenhet. Motionärerna har yrkat att Stockholms Superfosfat Aktiebolags egendom i Alby skulle förvärfvas av staten och att staten därefter skulle ombesörja att industriproduktion igångsattes. Det finns ingen anledning antaga att staten skulle ha möjligheter att lösa ifrågasvarande problem på bättre sätt än de organ, som arbeta härför, såvida inte väsentliga subventioner skulle kunna ställas till förfogande. Att med subventioner driva företag i statens regi kan knappast vara önskvärt.

Stockholms Superfosfat Fabriks Aktiebolag understryker att det var ett komplicerat avvecklingsproblem bolaget ställdes inför när landets kväveförsörjning efter krigets slut kom in i mera normala banor och Albys oekonomiska produktionsapparat icke längre behövde tagas i anspråk. Bolaget konstaterar, att verkets avställning ägde rum i nära samarbete med en lång rad

olika myndigheter och i former, som allmänt betecknades som mönster-gilla. I första hand utbetalade bolaget pensioner, engångsersättningar, bi- drag till omskolning samt flyttningsbidrag till den berörda personalen. För att möjliggöra fortsatt arbete i Alby för dem, som icke pensionerats eller kunnat beredas sysselsättning i bl. a. Ljungaverk och Stockviksverken, in- riktade sig bolaget vidare på att finna en företagare, som kunde vara villig att starta en rörelse på platsen. Efter omfattande sonderingar etablerades kontakt med Wedevågs Bruks AB, som under vissa förutsättningar var be- rett att sätta i gång en större träförädlingsindustri i Alby. För att kunna realisera detta uppslag satsade fosfatbolaget en halv miljon kronor på om- och nybyggnader vid den nedlagda anläggningen, varigenom denna bättre anpassades till den nya verksamheten. Genom det avtal i saken, som ingicks mellan de båda företagen, har större delen av det gamla industriområdet med därå befintliga byggnader samt vissa bostäder utarrenderats till i första hand 1971 med rätt för Wedevåg att prolongera avtalet på ytterligare tjugo- fem år.

Vad beträffar de befintliga fabrikslokalerna med omgivande mark fram- går härav, att dessa genom ett långfristigt avtal — på sin tid hälsat med stor tillfredsställelse av de i den s. k. Albykommittén representerade myn- digheterna — är undandragna fosfatbolagets rådighet. Bolaget upplyser att Wedevåg i likhet med bolaget med glädje skulle se, att lokalerna kunde komma till nytta för någon form av rörelse. Om blott en vederhäftig intres- sent anmäler sig med ett ur olika synpunkter lämpligt projekt — något som ännu ej skett — är bolaget övertygat om att sådana lösningar skall erbjuda sig, att de av motionärerna åberopade äganderättsförhållandena kommer att sakna varje betydelse.

Vad angår den del av fosfatbolagets för industriell rörelse lämpade mark i Alby, som ligger utanför avtalet med Wedevåg, hänvisar bolaget till de skriftliga utfästelser, som bolaget lämnat Borgsjö kommun. I april 1956 för- band sig bolaget sålunda att till kommunen skänka ett område om upp till 70 000 m², vilket i föreliggande stadsplaneförslag är utlagt för industri- och småindustriändamål. Vidare har bolaget utfäst sig att såsom gåva överlämna den ytterligare mark, som kan erfordras till bostäder för eventuella nya industriens anställda. I båda fallen överlämnas marken successivt, alltefter- som behov anmäler sig, och kommunen har endast att verkställa avrop hos bolaget.

Utskottet. De i föreliggande motioner berörda frågorna om startande av industriproduktion i Alby var föremål för riksdagens behandling 1956 i an- ledning av då föreliggande motioner. Sedan utskottet förvissat sig om att länsstyrelsen, länsarbetsnämnden och länets företagareförening ägnade dessa spörsmål sin uppmärksamhet och verkade för att till Alby lokalisera ny

företagsamhet kunde utskottet icke finna någon riksdagens åtgärd påkallad i denna angelägenhet. Arbetsmarknadsstyrelsen har upplyst, att sysselsättningen i Alby är förhållandevis god. Betydande svårigheter föreligger emellertid, enligt vad länets företagareförening omtalat, att till orten förlägga nya företag med hänsyn till ortens belägenhet. Frågan kommer att ägnas fortsatt uppmärksamhet av de ansvariga myndigheterna, varför någon särskild åtgärd ej heller nu är påkallad av riksdagen. Utskottet hemställer således,

att motionen I:374 icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 17 mars 1959

På bankoutskottets vägnar:

K. G. EWERLÖF

Närvarande:

från f ö r s t a kammaren: herrar Ewerlöf, Boo, Fahlander*, Larsson, Nils Theodor, Strandler, Ståhle*, Mannerskantz och Danmans;

från a n d r a kammaren: herrar Sköldin*, Regnéll, Eliasson i Sundborn, Persson i Appuna, Agerberg*, Adamsson*, Boija och Lindahl.

* Ej närvarande vid justeringen.